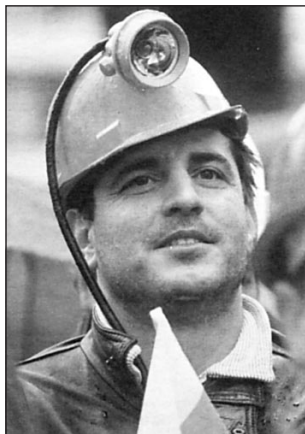

ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПЕНСИЯ ЗА РАННО ПЕНСИОНИРАНЕ - МИТ ИЛИ ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ

(Продължава от стр. 9)

сбор от осигурителен стаж и възраст.

Ал. 2 на посочения параграф урежда правото на достъп до пенсия на определен кръг от лица, които имат

10 години осигурителен стаж, но положен при условията на чл. 104, ал. 3. Тук попадат работниците, инженерно-техническите специалисти и ръководните служители, до ръководител на участък включително, заети на работа под земята в подземните рудници, в подземните геологопроучвателни и хидротехнически обекти, в тунелното и подземното минно строителство. Тези лица могат да се пенсионират при достигане на 52-годишна възраст за мъжете и 47-годишна възраст за жените, но само ако сборът от възрастта и осигурителния им стаж е не по-малък от 90⁵.

Ал. 3 на параграфа въвежда, но само за периода до 31.12.2006 г., облекчение по отношение на възрастта за пенсиониране на лицата по ал. 2 в случаите, когато трудовият им договор бъде прекратен на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от Кодекса на труда. Те могат да се пенсионират при навършване на 45-годишна възраст при спазване на останалите изисквания. Тук законът не налага възрастова диференциация между мъжете и жените. Но и за едните, и за другите остава в сила изискването за наличие на 90 точки.

С ал. 4 на този параграф се въвежда специфична разпоредба относно натрупаните в индивидуалните партии средства на осигурените в съответен ППФ, когато тези лица са се пенсионирали по реда на посочените три алинеи на §4. В тези случаи ПОД са длъжни да прехвърлят указаните средства в обособения в НОИ фонд „Пенсии“ на ДОО.

С алинея 5 на параграфа до 31.12.2006 г. се дава право на лицата, на които е отпусната пенсия за трудова злополука или професионална болест за намалена работоспособност над 70,99 на сто във връзка с извършваната работа при тези условия, да придобият право на пенсия за осигурителен стаж и възраст при навършване на 45-годишна възраст, но само ако имат най-малко 10 години осигурителен стаж съгласно разпоредбите на чл. 104, ал. 3.

Не случайно клаузите на §4 тук бяха разгледани малко по-подробно. Немалка част от специалистите, в т. ч. сред професионалната гилдия, считат, че на основание на тези разпоредби през периода до 31.12.2009 г. не следва от ППФ да се изплащат професионални пенсии за ранно пенсиониране.

Подобен рефрен се среща в някои коментари на НОИ. Така например в годишника „Социално осигуряване“ на НОИ от 2001 г.⁶ се отбелязва, че професионалната пенсия за ранно пенсиониране ще започне да се получава след 2009 г. Дотогава работещите при условията на първа и на втора категория труд ще могат по-рано да получат пенсия за осигурителен стаж и възраст от ДОО по реда на §4, като натрупаните суми в индивидуалните им партии в ППФ ще се превеждат в НОИ. Подобен текст е налице и в следващото издание на годишника⁷. В изданието от 2004 г. този коментар в леко изменена форма изяснява, че ППФ „ще започнат да изплащат срочни професионални пенсии за ранно пенси-

ониране през 2010 г., т.е. след като е налице достатъчно дълъг период на натрупване на средствата в индивидуалните партии“⁸.

Според някои специалисти ППФ „по закон“ до 2010 г. не могат да изплащат професионални пенсии за ранно пенсиониране на осигурените лица. Според други изплащането на пенсията за ранно пенсиониране ще започне да се извършва от съответните фондове „след изтичане на преходния период (2009 г.)“, според трети осигурените лица се „възползват от правото си на ранно пенсиониране“, като натрупаните суми

по осигурителните им партии „се прехвърлят в НОИ“, а според четвърти пенсиониралите се по реда на ДОО лица са „придобили професионална пенсия по §4“. Цялото това разнообразие от мнения свидетелства за едно - че разпоредбите на КСО в тази му част са неясни, неточни, вътрешно противоречиви. Такова законодателство отнема възможността за формулиране на еднозначни критерии за това кое е законосъобразно и кое е в противоречие със закона. А това пък от своя страна отваря широко вратите за най-различни тълкувания, които в дадени случаи могат да доведат дори до определено деформиране на цялостната концепция за ранно пенсиониране.

Пишещият тези редове споделя становището, че **основен изходен пункт** при обсъждането на този проблем следва да бъде дефинирането на момента, към който трябва да се съотнасят въпросните 8 или 3 години, през време на които се получава професионалната пенсия за ранно пенсиониране. Моментът на придобиване на право на професионална пенсия за ранно пенсиониране се предпоставя от момента на придобиване на право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. Тази, според нас, е ключовата хипотеза, която предопределя по-нататък разсъжденията по темата. И ако това е така, то е очевидно, че такъв елемент следва да бъде минималната възрастова граница, която дава право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. Чл. 68 дава отговор на този въпрос.

Същевременно следва да се отбележи, че в КСО няма разпоредба за прекратяване на действието на чл. 68 за периода до 31.12.2009 г., докогато са в сила клаузите на §4. Тези две правни норми действат **паралелно**, при което §4 допълва чл. 68, като създава допълнителни възможности за придобиване на право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но без те да се легализират като ранно пенсиониране. Заинтересованото лице е в правото си да избере по кой от двата варианта да се пенсионира, разбира се, като се съобразява със съответните ограничения в единия или другия вариант и от това кой от тях е по-благоприятен за него.

Изхождайки от тази гледна точка, пенсиониралите се по реда на §4 могат да бъдат разделени на две групи. Първата група обхваща лицата, които към датата на пенсионирането си са били на възраст, съответстваща на изискванията на чл. 168 за отпускане на професионална пенсия за ранно пенсиониране⁹. Това са лицата, кои-

то са могли най-напред да упражнят това си право и едва след това при навършване на съответната възраст да получат по реда на чл. 68 пенсия за осигурителен стаж и възраст. И тук според нас няма място за никакъв юридически спор относно правото им на професионална пенсия за ранно пенсиониране.

Ще отбележим, че комбинацията от двата вида пенсии би могла да се осъществи, без да се налага да бъде прекратено осигуряването на тези лица, т.е. без да бъдат освободени от работа, каквото е условието за отпускането на пенсия за осигурителен стаж и възраст както по реда на чл. 68, така и на основание §4. По отношение на професионалните пенсии за ранно пенсиониране няма такава изискване. Те могат да бъдат получавани и едновременно с това бенефициентите **да продължат** да работят независимо от категорията труд, който полагат. Но обстоятелството, че към настоящия момент няма нито един пенсионер, който получава (или е получавал досега) такава пенсия¹⁰, свидетелства за това, че тези лица не са се възползвали от тази благоприятна възможност.

Изхождайки от следваната логика на разсъждения, може да се твърди, че в периода до края на 2009 г. в условията на действие на разпоредбите на §4 няма законова пречка

за отпускане и изплащане на професионални пенсии за ранно пенсиониране на такива лица. В този смисъл не издържа критика цитираното вече становище, че ППФ ще започнат да изплащат професионални пенсии за ранно пенсиониране през 2010 г., докогато ще е налице достатъчно дълъг период на натрупване на средства в индивидуалните партии на осигурените лица. Първо, ако приемем, че това е вярно, то тогава няма как да бъде обяснен фактът, че осигурените лица, които не са придобили право на професионална пенсия за ранно пенсиониране, имат право по реда на чл. 172 да изтеглят еднократно или да прехвърлят в универсален фонд средствата по индивидуалните си партии при пенсиониране, още повече като се има предвид, че тези средства при равни други условия биха били още по-малки по размер вследствие на по-късия осигурителен стаж. По-скоро именно те би следвало да бъдат лишени от тези средства, след като не са изпълнили изискванията за придобиване на такава пенсия¹¹. Второ, ако с натрупаните средства в индивидуалната партида не може да се гарантира на бенефициента професионална пенсия за ранно пенсиониране с размер по-голям от 20 на сто от социалната пенсия за старост, тогава следва да влезе в сила ал. 2 на чл. 131, според която в такива случаи сумата се изплаща еднократно или разсрочено при придобиване на правото.

Аргументи в подкрепа на цитираните по-горе становища се търсят и в текста на ал. 4 на §4. Както вече изяснихме, с тази клауза се разпорежда натрупаните средства в ППФ да се прехвърлят във фонд „Пенсии“ на

ДОО в случаите, когато заинтересованите лица са **упражнили** правото си на пенсия по реда на §4, т.е. **само и единствено** в тези случаи. Следователно, когато едно лице реши да се възползва от правото си на професионална пенсия за ранно пенсиониране, **преди** да упражни правото си на пенсия за осигурителен стаж и възраст, то би следвало да получи тази възможност. Според нас посочената алинея не поставя законови пречки за това¹².

В тази връзка считаме, че няма основание да се твърди, че до 2010 г. „по закон“ не могат да се изплащат професионални пенсии за ранно пенсиониране.

Втората група обхваща лицата, които към датата на пенсионирането си са изпълнили само изискванията на §4, като са се пенсионирали на по-ниска възраст. На това основание тяхното осигуряване е било прекратено и те са били освободени от работа. В този случай съгласно разпоредбата на ал. 4 на §4 средствата, натрупани в индивидуалните им партии на съответния ППФ, са били прехвърлени във фонд „Пенсии“ на ДОО, като по този начин те са се лишили от правото си да се възползват от тях под една или друга форма. Нещо повече, пенси-

ята за осигурителен стаж и възраст, която им е била отпусната от НОИ, при равни други условия следва да е по-ниска по размер от същата по вид пенсия, която би им била определена по реда на чл. 68¹³ и която тези лица биха получавали след упражняване на правото на професионална пенсия за ранно пенсиониране.

И ако има място за някакъв юридически спор, той може да бъде относно правото на тази група лица на професионална пенсия за ранно пенсиониране. Без да се впускаме в подробности, ще отбележим, че разпоредбите на §4 не са достатъчно пълни, за да се извлече ясен и еднозначен извод за правото (или липсата му) на тази група лица на такава пенсия. Няма правна норма в КСО, която ясно и еднозначно да указва за наличието на, така да се

каже, взаимозависимост и алтернативност при придобиване на право на професионална пенсия за ранно пенсиониране по реда на чл. 168 и право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по реда на §4. Сиреч осигуреното лице да придобие право на пенсия съгласно §4 само ако се откаже от правото си на професионална пенсия за ранно пенсиониране¹⁴. Никъде в КСО няма правна фигура, съгласно която концепцията за професионалната пенсия за ранно пенсиониране не е валидна за тези, които се пенсионират по реда на §4 за периода до 31.12.2009 г. А по пътя на тълкуването на клаузите на този параграф да се стига до такъв извод е неблагоприятна работа, особено като се има предвид, че става дума за изключително важен въпрос като правото на придобиване на професионална пенсия за ранно пенсиониране.

Независимо от спорния характер на третирания проблем ще насочим вниманието на читателите към две алинеи от §4. Твърде комплицирано в разглеждания контекст е положението на лицата, на които е отпусната пенсия за трудова злополука или професионална болест по реда на ал. 5 на §4. От една страна, ако се съблюдава логиката, която се провижда на някои лица в разпоредбите на §4, бенефициентите на такава пенсия не би следвало да имат право на професионална пенсия за ранно пенсиониране. От друга страна обаче, те са изключени от действието на разпоредбата на ал. 4 на същия параграф за прехвърляне на средствата от осигурителните им партии във фонд „Пенсии“ на ДОО в случаите, когато упражняват правото си на пенсия за осигурителен стаж и възраст. Такова право съгласно ал. 5 те придобиват при навършване на 45-годишна възраст. Но тогава възниква въпросът каква е „съдбата“ на техните средства, след като няма законово основание те да бъдат прехвърлени във фонд „Пенсии“, а самите осигурителни партии в този случай следва да бъдат закрити? Ако например понастоящем едно лице на възраст между 37 и 45 г. поиска да му бъде отпусната професионална пенсия за ранно пенсиониране, отговорът ще бъде ли положителен?

(Следва)

⁵ Непонятно защо в КСО е записано, че това може да стане, при условие че тези лица имат „сбор от възрастта и осигурителен стаж 90“, докато и при по-голям сбор те следва да имат право на такава пенсия.

⁶ Вж. Социално осигуряване, С., 2001 г., стр. 740.

⁷ Вж. Социално осигуряване, С., 2002 г., стр. 783.

⁸ Социално осигуряване, С., 2004 г., стр. 767, вж. също стр. 649.

⁹ Към настоящия момент това означава навършена възраст от 55 до 63 г. за мъжете и от 50 1/2 до 58 1/2 години за жените при условията на първа категория труд, респективно между 60 и 63 години за мъжете и между 55 1/2 и 58 1/2 години за жените при втора категория труд

¹⁰ Или пък е получил еднократно или на разсрочено плащане натрупаните в индивидуалната си осигурителна партида средства в професионалния пенсионен фонд по силата на чл. 131, ал. 2, а именно в случаите, когато размерът на пенсията би бил до 20 на сто от социалната пенсия за старост.

¹¹ За спорните разпоредби на чл. 172 ще говорим по-нататък в изложението. Тук само ще отбележим, че той се отнася за лица, които имат по-малко от 10, респективно 15 години осигурителен стаж, положен при условията на първа, съответно втора категория труд.

¹² Друг е въпросът, че текстът на тази алинея сам по себе си предизвиква сериозни възражения. Осигурителните вноски за този вид пенсия са обособени от тези за пенсията от ДОО. Веднъж влезли в индивидуалната партида на осигуреното лице, те стават негова собственост заедно с инвестиционната доходност върху тях. И следва да бъдат използвани строго по предназначение. Вж. по този въпрос и Коментар на Кодекса за задължително обществено осигуряване, С., 2000 г., стр. 550-551.

¹³ Не случайно се спираме на това обстоятелство, тъй като тук-таме битова схващането, че пенсията, отпусната по реда на §4, съдържа определена добавка в сравнение с пенсията по реда на чл. 68 като известна компенсация именно за сметка на прехвърлените средства от професионалния пенсионен фонд във фонд ДПенсии“ на ДОО. Този мит е напълно несъстоятелен. Инструментарият за изчисляване на пенсията и в двата случая е един и същ, а разликата в техните размери при равни други условия е резултат единствено на различния размер на осигурителния стаж, но тя винаги следва да бъде в полза на пенсията, отпусната по реда на чл. 68.

¹⁴ Възможна е и такава концепция, разбира се, но тя изисква друго нормотворчество, адекватно и.